

החברתי, התרבותי, הלאומי בארץ הזאת, אולי יישחק עוד יותר היחיד, האדם. אינני בטוח אם תהיה נכונות בעוד 10 שנים לעשות מעשים, חוקים יש אפשרות לעשות אותם. חששתי שהיום הזמן לייצב את המערכת, ולא להמשיך בדרך שנחנו הולכים בה. גם היום זוהי מדינה דמוקרטית, עם זכויות יסוד מוכרות ונשמרות. בית המישפט העליון מתערב גם היום, כמו שאתה יודע, בהחלטות הכנסת. הוא ביטל חוקי-כנסת למעשה.

מה אתה מתכוון לעשות כדי להעביר את זה, בתנאים הפוליטיים הקיימים?

אני מתכוון קודם כל לנוח כמה שבועות. לא אישית, כמובן, אני לא נח, אבל לא לעסוק בזה בשבועות הקרובים. אני חושב שצריך להוריד את המתח. היתה בציבור התרדי חרדה אמיתית מהעניין הזה, לדעתי בגלל טעות יסודית ובגלל אי-הבנה של מה שכתוב שם.

למה?

מפני שאין פגיעה במה שהם חשבו שיש פגיעה. חלק מהם מתנגדים עקרונית לכל הרעיון של החוקה, אבל עליהם אני לא מדבר עכשיו.

הם אומרים, שבית המישפט העליון יכול לפסול חוקים רגילים בעי תידי, או לפרש חוקים קיימים בצורה שתפגע באינטרסים שלהם.

התשובה היא כפולה. לגבי המצב הקיים, גם בית המישפט העליון יכול ועושה את זה. יכול לפרש חוקים על פי כוונתם שכתובים שם כזכויות יסוד, כי הוא קבע אר תם, אני לא המצאתי שום זכויות יסוד, וגם היום הוא מפרש לפי זכויות היסוד.

אני לך דוגמה, שאולי לא ברור רלוונטי, טיט, אולי כן. תאר לך שהייתי מנסה להעביר בכנסת לפני שנתיים הצעת חוק שייאמר בה שנשים יכולות להכהן במעצות דתיות. הרי היו הפוכים את המדינה הזאת. בית המישפט היום קבע את זה, והן מכהנות, מגב' שקראל ואילך. אז מה? בלי החוק שאני הצעתי. גם היום הוא קובע, כי בית המישפט קבע את עיקרון השוויון בין האישה לאיש כעיקרון יסודי שאי אפשר למנוע.

הוא קבע בג' צים שונים זכויות לנשים, זכות להפגנה, אגב מימין ומשמאל, מכל הצדדים. אם מישור חושב בשילטון ושאינו לו ענייה — זה לא כך. בית המישפט קבע את זכות השביתה ואת זכות ההפגנה ואת זכות חופש הביטוי בכל מיני פנים וגם קב"י עות אחרות.

אז לגבי פירוש החוקים הקיימים זה המצב. אני לא מתקן פה שום דבר. בית המישפט מפרש את החוקים לפי העקרונות שכתובים בחוק הזה בין כה וכה.

לגבי העתיד, נכון שהצעתי את המנגנון הזה, הקונסטיטוציוני, והוא המהפכה הקונסטיטוציונית אמיתית בחוק הזה. כל השאר זה באמת קביעת מצב קיים.

אני רוצה להזכיר שבית המישפט לא יכול סתם לבטל חוקים הפוגעים בזכויות האדם. הרבה חוקים פוגעים בזכויות האדם, ומוכר אינם לפגוע בזכויות האדם. שום זכויות האדם חייבים מוחלטות. חופש הביטוי, זכות הדין, הוא, למשל, לא מוגן מול שמו הטוב של האדם, או מול ביטחון המדינה, או מול צניעות הפרט. חופש התנועה איננו בלתי מוגבל. אני רוצה שלא תיכנסו לקנייני, יש חופש הקניין מול חופש התנועה. כל זכות מוגבלת ומאוזנת מול זכויות אחרות.

זכות הקניין אינה בלתי מוגבלת, אפילו באמריקה היא מוגבלת. גם פה היא מוגבלת. קבענו את הזכות וקבענו — וזה הדין — את המנגנון איך פוגעים בה. מותר לשלול אותה, מותר להגביל אותה. אפילו את הזכות לחיים מותר לשלול. יש עונשי מוות במדינה, נניח לנאצים ולעוורים, וביצענו אותו פעם

אחת. כך שאין זכות מוחלטת אף פעם, אף אחת מן הזכויות איננה מוחלטת, כתבנו. אלא מה? מותר לשלול אותן בתנאי שזה נעשה באורח המתאים למדינה דמוקרטית — לתכלית ראויה; נניח ביטחון המדינה באמת, שלום הציבור, בריאות הציבור, סיבות אחרות, הגנה על אדם אחר. באורח דמוקרטי, בתכלית ראויה ובמידה שאינה עולה על הנד"ר. זה לא שולל סתם, זה שולל כמה שצריך בשביל המטרות האלה. בית המישפט העליון לא יוכל לשלול חוק כי הוא פוגע. הוא יכול לשלול אותו רק אם הוא פוגע מעבר, אנדרש, או שהוא לא הולם מדינה דמוקרטית, לנדרש לא לתכלית הראויה. וגם אז אנחנו קבענו מנגנון מאור מקשה.

עוד לפני שהתפרסמה הצעת (ח"כ אמנון) רר בינשטיין. לפני שלושה-ארבעה חודשים, אולי יותר, ישבתי עם שלושה מישפטים שאגודת ישראל הטילה עליהם לברוק את החוק, הם באו עם טענות, כתבו לי גם תזכיר או שניים, ישבנו איתם ודנו איתם. ואמרתי שאני חלק מזה מוכן בהחלט לשקול לתקן, בחלק אני חושב שאין מקום לתקן. לא גמרנו את הדיון, סיכמנו שאין צורך, לא הספקנו להמשיך. דיברתי עם אנשים שתנועת ש"ס התייעצה איתם. אני לא רוצה לפרט יותר מדי, זה לא יועיל. לא הגעתי עדיין להסכמה, אבל אני לא נואשת?

מרדור עם בני בגין

שאלה: לא מפריע לך שחושבים אותך ליותר מדי נחמד?

תשובה: זה לא נכון. יצרו לעצמם דימוי של חרות, וכשבא מישור שלא מתאים לדימוי הזה, אומרים: רגע, אתה לא מתאים.

לא נואשתי מהסכמה, ואני חושב שאפשר יהיה לגנות להמשיך להסביר ולהגיע להבנה. אני מקווה שנוכל להגיע להבנה. אם לא נגיע להבנה, אם יהיה מצב שבו באמת השאלה תהיה מוצבת על החור — או להעביר את זה, גם תוך התנגדות, או לא להעביר את זה תוך התנגדות — השאלה תהיה מה מידת ההתנגדות, דוח, מה הנפח הפוליטי שלה, מה הקונסול ציה שמדובר בה, והאם...

נניח שמדובר על כל המחנה החרדי.

אז אני לא רוצה להודיע עכשיו הודעות שהן מיוקרות למהלך, אני חושב שצריך לע" שות מאמץ גדול לשכנע. גם לולא היתה כל הסערה הציבורית שקמה עכשיו, עם ההתנגדות של האגודה ואחריו, צריכה להיות ש"ס. חוק כזה, באופן טבעי, צריך להיות באופן יסודי ולא חפז, ואני אומר את זה לא בתור תרגיל, באמת. נניח שאין שום בעיות מיוחדות — זה חוק שכל עוסק בו שווה דיונים רציניים, כל חקיקה על חופש הביטוי בהגבלותיו. ניקח חופש העיתונות — כמה מותר להגביל אותו? אי חופש התנועה, או חרות האדם, הזכות לעצור. כל סעיף כזה הוא סעיף שנכתבו עליו ספרים, הוא שווה דיון רציני בוועדת החוקה של הכנסת בכל מיקרה בממשלה ישבנו עליו 17 ישיבות, בוועדת החקיקה הממשלתית, ועדת ישרים לענייני חקיקה, ודנו בסעיפים אחר-אחד, ככולם — נדמה לי שאחד עוד נשאר, פרט לאחר כולם

אשרו כבר ברוב דיעות, או פה אחר, תלוי לפי העניין. לאט-לאט, לא עשיתי את זה מהר, אני גם לא חושב שראוי לעשות את זה מהר.

לפני שיבעה חודשים, כאשר גמרנו לנסח את ההצעה הזאת, בעזרת אנשים ממישרד המשפטים, פירסמתי אותה בציבור — בדרך-כלל לא נהוג לעשות זאת — מפני חשיבותו של העניין, וכדי לפתוח בוויכוח ציבורי. זה לא דבר שצריך להיעשות בחדרי חדרים. לכן אני לא נבהל מזה שזה לוקח זמן, אז יקח זמן.

לא חסר לך בית-לורדים כמו בבריטניה, העושה ביקורת שנייה על החקיקה?

אני מסתכל בארץ, אני יודע מי יהיו ה לורדים, זה לא חסר לי.

יהיה אחוז מסויים לקיצוצים, ואחוז מסויים לתנועה הזאת, ואחוז מסויים לתנועה ה אחרת, והכל יחולק לפי הכיבודים. אני לא בטוח שזה חלוק לנו עכשיו, זאת לא הבעיה, אנחנו לא...

אילו אבירי היה חי, האם לא היה חבל שאין בית-לורדים, שאיש במדבר יישב בו? או איש כמו יצחק בן-אהרן, או איש כמו ירחם משל, אנשים שיש להם ניסיון. השופט אגרנט, אנשים שהם...*

אחרי שהוכרת את אבי, פשוט לא נוח לי לדבר. אני לא רוצה לקשור את זה בכלל. אבל יש אנשים שראוי בהחלט לגייס אותם, מדי נאום כזה, שיעורקו חרש של בית-לורדים, מוסד כזה, איזה קומנדוס של בית-לורדים, על כל המשתמע ממנו, אני לא בטוח.

אני לא יכול להגיד שיש לי עניין עקרוני נגד זה. אני מסתכל על הארץ, אני רואה את מנגנוני-ההגנה בהתמסרות. הפוליטיקה היא כל-כך גרובה, והיא מסוכנת, היא חודרת גם לשיקולים, למקומות שהיא לא צריכה לחדור אליהם. ומישקל השיקול המפלגתי כליך ככל, שלהכניס עוד גוף שכסופו של דבר יהיה מישקל, אתה לא שוא מה שצריך.

אגב, הרעיון המופיע בחוקי-זכויות האדם, שכל לאון את סמכויות הכנסת, עם ביקורת שיפוטית מסויימת, נועד באמת להחליש את הפוליטיקה, אי כוחה של הפוליטיקה לע" שות דברים שהם עוברים את כל הגבולות — לא בתוך הגבולות, בתוך הגבולות זה בסדר. ולכן עוד גוף שהוא כסופו של דבר יהיה פולטי, וכל מישקל זה יהיו לה גם עסקנים, שעוברים ממוסד א' למוסד ב' בגיל מסויים, אני לא בטוח שזה מה שנחזק לנו היום.

אם מותר להיות אישי, הזכרתי את אבירי. אני היכרתי אותך, ואני זוכר אותו כאדם נחמד באופן יוצא-דופן. לא מפריע לך שגם אותך חושבים לקצת יותר מדי נחמד?

מצאתי בדברי הכנסת בשנות ה-60, כש אתה היית בכנסת, אבי היה בכנסת שלוש כנסות. שתי כנסות ובכנסת השלישית הוא נפטר במצעה. באיזשהו יום אבי דיבר, ואחריו דיבר בגדגורין, היתה איזה קריאת בניינים. בגדגורין אמר לי — אני לא מצטט במדויק אבל אפשר למצוא את זה — מרי דור, לך זה לא מתאים! זה מתאים להם, לא לך.

ממה זה נובע? אנשים מציינים דימוי מסור יים לתנועות-החרות, ורוצים שכולם יתנהגו לפי הדימוי הזה. בזמנו זה בא מבגדגורין, "בלי חרות ובלי מקי". זה לא נכון. זה לא נכון. אני חושב שפשוט, שכאב מישור, שלא (המשך בעמוד 38)

* ח"כ חרות, שורק-הדין אליהו מרדור.
** אורי אביר, רון חרות, הציע בשעתו להקים מוסד כזה.